

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

عضویت در خبرنامه

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

مباحث پیشرفته یادگیری عمیق؛
شبکه های توجه گرافی
(Graph Attention Networks)

کارگاه آنلاین آموزش استفاده از
وب آو ساینس

کارگاه آنلاین مقاله روزمره انگلیسی

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

از دیماه ۱۳۹۲ - دانشگاه یزد

National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

توسعه شهری، راهکارهای ایجاد امنیت در شهرهای مرزی (با تاکید بر خراسان جنوبی)

مجتبی لطفی فر^۱، روح اله امیری^۲، وحید رحیمی^۳، ابراهیم دهانی^۴

^۱- مجتبی لطفی فر دانشجوی کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه سیستان و بلوچستان

Email: mojtabalotffar@yahoo.com

^۲- روح اله امیری دانشجوی کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه سیستان و بلوچستان

^۳- وحید رحیمی دانشجوی کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه سیستان و بلوچستان

^۴- ابراهیم دهانی دانشجوی کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه سیستان و بلوچستان

چکیده

از مهم‌ترین مؤلفه‌های اساسی در هر جامعه احساس امنیت می‌باشد. این مسئله برای تمام افراد یک کشور و بویژه برای شهرهای مرزی اهمیت دو چندان دارد. امروز با توجه به توسعه شهرنشینی و رواج ناامنی‌های اجتماعی در شهرها مرزی مطالعه موضوع امنیت در کنار توسعه اقتصادی-اجتماعی در شهرها مرزی ضرورت یافته است. شهرهای مرزی به دلیل موقعیت جغرافیایی و تفاوت‌های محیطی، نسبت به دیگر مناطق کشور در انزوای باقی مانده اند که توجه ویژه با آنها لازم است. پژوهش حاضر که با روش تحلیلی-توصیفی، از طریق مطالعات کتابخانه‌ای، انجام شده؛ به بررسی و تحلیل فضایی رابطه احساس امنیت در توسعه شهرهای و راهکارهای ایجاد امنیت شهری در استان مرزی خراسان جنوبی می‌پردازد.

واژه کلیدی: امنیت، مرز، توسعه شهری، خراسان جنوبی

مقدمه

ایران با داشتن ۱۶ استان مرزی، همسایگی با ۱۵ کشور آسیایی و داشتن ۸۷۵۵ کیلومتر مرز مشترک دارای قابلیت‌های متعددی برای تجارت خارجی است (جمعه پور، طالبی، ۱۳۹۰: ۱۱۰). مناطق مرزی در هر کشوری دارای ویژگی‌های خاصی بوده و به طور اساسی با مناطق داخلی کشور تفاوت‌هایی دارند. یکی از مهم‌ترین چالش‌هایی که در مناطق مرزی پیش روی مسئولان امور قرار دارد مسئله امنیت مناطق مرزی است. مسئله حفظ و گسترش امنیت مناطق مرزی، به ویژه در کشورهایی که دارای مرزهای مشترک طولانی با همسایگان خود هستند همواره مورد توجه و حساسیت مسئولان امور بوده است و بدین منظور راهکارهای گوناگونی اندیشیده شده است. در برخی کشورها برای حفظ و گسترش امنیت مناطق مرزی به راهکارهای نظامی گرایانه روی آورده و سعی نموده‌اند که امنیت مرزها را از طریق تقویت نیروهای نظامی مستقر در مرزها و کنترل‌های شدید امنیتی برقرار نمایند. اما این راهکارها به علل گوناگون چندان کارآمد نبوده و به نتایج مثبتی منجر نشده‌اند (احمدی، دادجو، ۱۳۹۱: ۲). پس امنیت شهرهای مرزی و لزوم ایجاد و حفظ آن، یکی از مهم‌ترین مسائل هر کشور می‌باشد. در کشور ایران نیز مطابق قانون اساسی، دولت می‌بایست امنیت را به عنوان یک حق، برای ساکنین جمهوری اسلامی فراهم نماید. در عین حال، یکی از شروط اصلی حاکمیت یک کشور، وجود مرزهای مستحکم، استقلال سیاسی و مرزهای یکپارچه تحت لوای ملت می‌باشد. حفظ

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

۱۳۹۲ - انتشارگاه پید حید

National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

وحدت و یکپارچگی، تبعاً در ثبات ملی نقش مهمی ایفا می‌نماید؛ لذا علاوه بر اهداف سیاسی (حفظ انسجام ملی)، وظیفه دیگر دولت در برابر ملت، ارتقا سطح مطلوب، توزیع عادلانه ثروت و منابع، کاهش فاصله طبقاتی و ایجاد وفاق جمعی می‌باشد (سلامی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱). با نگاهی به رشد و گسترش روند شهرنشینی، می‌توان دریافت که شهرنشینی دارای پیامدها و تبعات گوناگونی برای ساکنان آن است که در این میان امنیت و احساس امنیت، دارای نقش اساسی در رضایت‌مندی شهروندی و مطلوبیت زندگی در قالب توسعه پایدار انسانی به شمار می‌آیند. بدیهی است که بدون ایجاد امنیت، نمی‌توان انتظار کارایی ساختار شهری به مثابه سیستمی از اجزا و عناصر برای سکونت‌گزینی شهروندی و زندگی همراه با رفاه و کرامت انسانی را داشت. در این میان بین امنیت واقعی و احساس امنیت ساکنان که از ادراک ذهنی نسبت به فاکتورهای امنیت بخش حاصل می‌شود تفاوت زیادی وجود دارد (حیدری و همکاران، ۱۳۹۱: ۲). مهاجرت بی رویه به شهرها، رشد جمعیت، افزایش جمعیت شهرنشینی، گسترش ناهنجار و بی برنامه شهرهای بزرگ، انفجار جمعیتی پایتخت‌ها، آلودگی هوای کلان شهرها، افزایش جرم و جنایت و تبهکاری در کلان شهرها و حاشیه‌های آن‌ها، خالی شدن مناطق حاشیه‌ای از جمعیت فعال، آسیب‌پذیری امنیت مناطق حاشیه‌ای و مرزی و تأثیرپذیری این مناطق از کشورهای همسایه و تهدیدات فرا روی آن تنها پاره‌ای از این مشکلات می‌باشد. اما بیشتر این معضلات و مشکلات که دامن کلان شهرها و مناطق کانونی کشورهای در حال توسعه را فرا گرفته است، ریشه در عدم توسعه پایدار مناطق حاشیه‌دشته و مادامی که محور و هسته‌ها، جاذب و حاشیه‌ها دافع باشند چنین روندی ادامه خواهد داشت (راستی، رحیمی، ۱۳۸۷: ۳). امروزه توسعه پایدار در غالب سیاست‌های توسعه شهری مطرح و در حال حرکت است. برنامه ریزی در عمل باید ترکیبی از برنامه پایین به بالا و بلعکس باشد. در واقع نوعی تعامل در برنامه ریزی باید وجود داشته باشد. سیاست‌های توسعه شهری و روستایی در سطوح ملی و منطقه‌ای به سمتی باشد که توجهش در جهت رفع مشکلات و معضلات تمامی مردم به خصوص در مناطق آسیب‌پذیر و مسئله‌دار و با هدف ایجاد امنیت در آن مناطق باشد و با اتکا به استعداد و توانمندی خود منطقه سیاست‌ها در عین اینکه فراگیر باشند. ولی توجهش بیشتر به مناطقی باشد که در گذشته کمتر مورد توجه قرار گرفته بودند. مناطق آسیب‌پذیر را باید شناسایی و در سیاست‌ها و طرح گنجانده شوند.

بیان مسئله

امنیت یکی از نیازهای فطری بشر است که با جوهر هستی انسان پیوند ناگسستنی دارد. در قرآن کریم نیز یک مکان مطلوب برای بندگان صالح خدا را مکانی آباد و امن می‌داند و در واقع نعمت امنیت و آرامش را در رأس نعمت‌ها و زمینه توسعه در زرق و اقتصاد جامعه می‌داند (بهلولی، هاشمی، ۱۳۹۱: ۳). در کشورهای مختلف دولت مردان از ادوار گذشته با این فکر افتادند که چگونه مرزنشینان نواحی مرز دریایی، آبی و زمینی را از مزیت‌های برخوردار نمایند تا به عنوان نظامیان غیر رسمی در مرزها، با دلگرمی و آرامش بیشتر ماندگار شوند و زیست نمایند؛ چرا که اولین تعارض دشمنان خارجی در مرزها متوجه زندگی، دارایی و ناموس مرزنشینان است. در بیشتر ممالک جهان، بیشترین نوع فعالیت غیر مجاز و غیر قانونی از جمله قاچاق انواع کالا در این مکان‌ها اختصاص دارد (جمعه پور، طالبی، ۱۳۹۰: ۱۱۱). توسعه و امنیت در مناطق مرزی لازم و ملزوم یکدیگرند. مناطق و شهرهای مرزی هنگامی که امن هستند توسعه پیدا می‌کنند و هنگامی که توسعه یافته باشند، از امنیت برخوردار می‌شوند. مثال‌های زیادی از کل جهان می‌توان در این رابطه ارایه داد (معطوف، شاهرخیان، ۱۳۹۱: ۲). مناطق مرزی عرصه زندگی جمعی و تعاملات اجتماعی بومیان هستند. این فضاها مکان‌هایی هستند که در آن شهروندان یکدیگر را مشاهده کرده و یا احساس می‌کنند که افراد پیرامونشان موجب امنیت آن‌ها می‌شوند. درک شاخص‌ها و عوامل موثر در تأمین امنیت این فضاها و رعایت معیارهای آن در ساخت و طراحی شهرها، می‌تواند در ایمن‌سازی محیط شهری و تأمین آسایش برای شهروندان نقش مهمی ایفا کند و

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

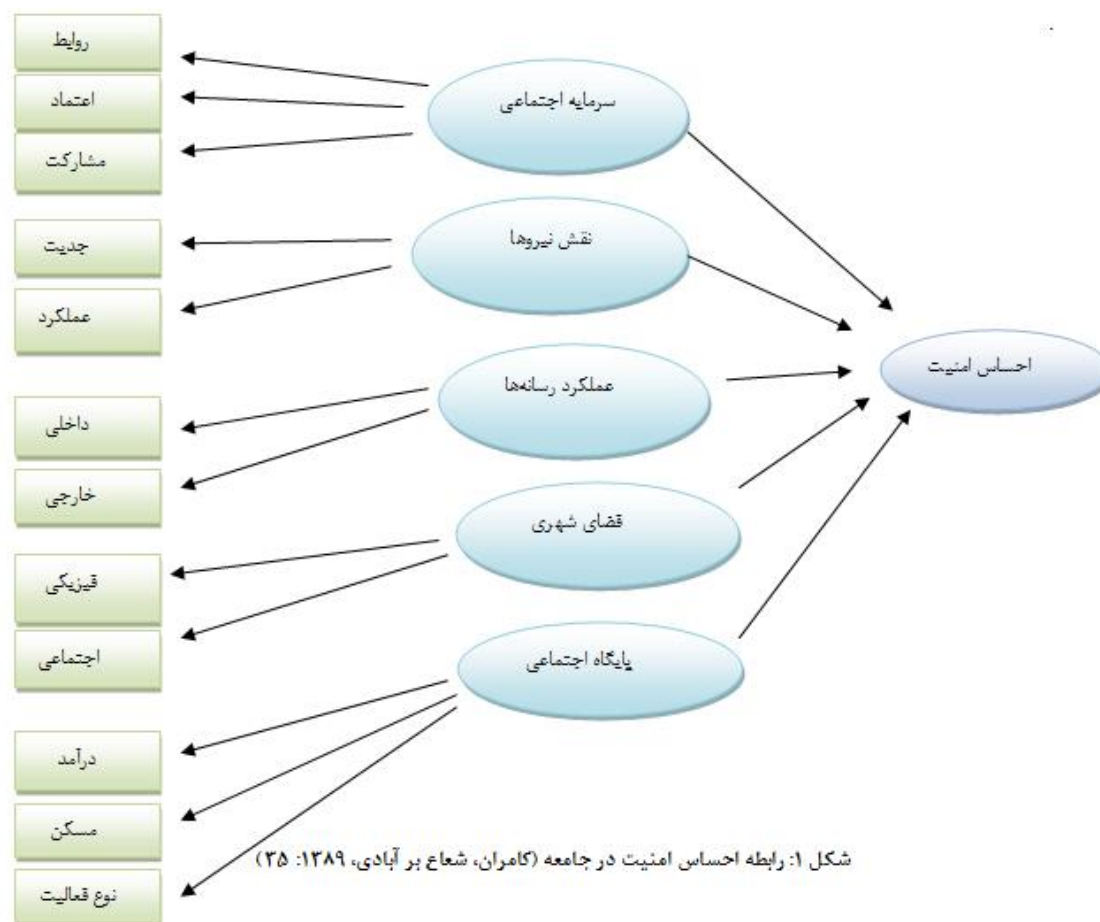
۱۳۹۲ - آذرماه - مشهد

National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

همچنین به کارکرد عوامل انتظامی در جهت برقراری امنیت و ارائه خدمات انتظامی در شهرها کمک موثری نماید (زمانی و همکاران، ۱۳۹۱: ۵). در ادامه می‌توان گفت توسعه شهری صحنه‌ای است که کنش‌ها و فعالیت عمومی زندگی شهری در آن به وقوع می‌پیوندد. خیابان‌ها، پارک‌ها، میادین، و ... فضای کنش‌های انسانی را در شهرها شکل می‌دهند: الف) فضای فیزیکی شهر: به آن دست از فضاهایی که نماد و جنبه‌های عینی شهر سطح شهر می‌باشد. ب) فضای اجتماعی شهر: شامل مجموعه‌گویی‌هایی است که فضای شهر را از جنبه‌های ذهنی انسان‌ها (رفتارها، اخلاقیات) و نحوه نمایش آن‌ها در سطح شهر که توسط کنش‌گران در زندگی شهری ارائه می‌شود، بیان می‌دارد (خمیری دهسوخته، ۱۳۹۱: ۱۰).

امنیت مفهومی است در انواع‌های مختلف گنجانده می‌شود تا آنجا که امروزه در غالب سیاست‌های توسعه شهری، لحاظ می‌گردد، مانند (پژوهش‌های توسعه شهری از جمله طرح‌های جامع و ...). منطقه شرق کشور با توجه به دوری از پایتخت و معضلات اجتماعی و اقتصادی، همچنین تنوع قومی قبیله‌ای که در خود دارد. در نهایت این فاکتورها سبب می‌شود تا امنیت و نقش آن در توسعه بهتر موقعیت سیاسی، اقتصادی شرق کشور پررنگ‌تر شود و در صورت تحقق آن؛ امنیت به وجود می‌آید؛ و جایگاه ویژه‌ای به این منطقه جغرافیا می‌بخشد. حیات شهری در منطق شهری ذاتاً پیچیده است و امنیت به طور ماهوی در معرض چالش قرار می‌گیرد و علاوه بر مشکلات رایج در همه شهرها مانند (حاشیه‌نشینی، بافت‌های شهری، زباله‌های شهری، افزایش جرم و جنایت در شهرها، رشد بی‌رویه شهرها و ...) به بیان دیگر مناطق مرزی شمال شرق کشور در طول تاریخ به دلیل نقش ارتباطی بین ماوراءالنهر و ایران و حاصل‌خیزی خود منطقه همواره مورد توجه حکام و تاخت و تاز مهاجمان قرار داشته است. چنانکه در زمان صفویه، جهت جلوگیری از هجوم اقوام از یک به شمال شرق کشور، طوایفی از گُردها از غرب کشور به این منطقه انتقال داده شده‌اند که تا زمان رضا خان نیز به زندگی کوچ‌نشینی در مراتع این خطه می‌پرداختند (احمدی، دانشجو، ۱۳۹۱: ۲). در این بین با توجه به گستردگی شهرنشینی و رواج ناامنی‌های در شهر مورد مطالعه موضوع امنیت، عوامل زمینه‌ساز آن و راهکارهای تقویت امنیت در شهرها ضرورت می‌یابد و این موضوع در شهرهای مرزی که بخشی از نامنیشان مربوط به عوامل خارجی و برون مرزی می‌باشد، ضروری‌تر می‌نماید؛ و در این بین با توجه به حساسیت امنیت در مرزهای شرقی کشور بررسی امنیت در شهرهای مرزی به خصوص خراسان جنوبی اهمیت می‌یابد؛ لذا این نوشتار بر آن است تا با هدف بررسی میزان امنیت، مرز، توسعه شهری را در این شهر و شناسایی راهکارهای مناسب برای ارتقاء امنیت در این شهر مرزی مطالعه قرار دهد. بنابراین بر طبق نظریات بیان شده می‌توان مدل نظری تحقیق را به صورت زیر تدوین نمود. شکل (۱)

مسئله امنیت در شهرهای مرزی

مناطق مرزی را می‌توان به پوست بدن موجودات زنده تشبیه می‌کنند که عملکرد خاصی در دفاع از بدن را بر عهده دارند. از این رو، این مناطق حساسیت بسیار خاصی دارند در رابطه با دفاع از خود و کل کشور. با توجه به اینکه در مرزها، اصولاً مبادلات، اعم از فیزیکی و غیر فیزیکی صورت می‌گیرد، نقش شهرها و مناطق مرزی عمدتاً در رابطه با مبادلات میان کشورها و مناطق معنی پیدا می‌کند. اما مبادلات، گاهی مثبت و سودمند و گاهی منفی و زیان آور است. به همین دلیل، مناطق مرزی هم محل مبادلات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی میان کشورها و مناطق و هم محلی است که تهدیدات نظامی و امنیتی از آن صورت می‌گیرد. بر این اساس، آمایش مناطق مرزی امری است بسیار حساس که هماهنگی میان انواع فعالیت‌ها در این مناطق را برقرار می‌سازد تا هم رشد و توسعه این مناطق صورت گیرد و هم از مخاطرات و تهدیدات جلوگیری به عمل آید (معطوف، شاهرخیان، ۱۳۹۱: ۲). پس امنیت در شهرهای مرزی از

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

از دیماه ۱۳۹۲ - انتشارگاه پیدجند

National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

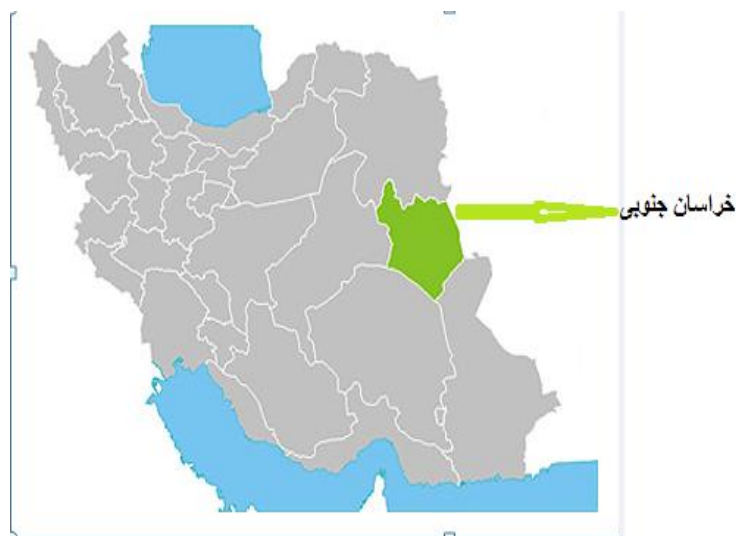
اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. اغلب زمانی که موضوع امنیت در شهرهای مرزی مطرح می‌شود افکار به امنیت ملی جلب می‌شود و گاهی به دلیل توجه زیاد به امنیت ملی و نادیده گرفتن جنبه‌های دیگر امنیت در شهرهای مرزی، این نواحی با مشکلات اجتماعی و اقتصادی مواجه می‌گردند. شهرهای مرزی در واقع کانال‌های ارتباطی زمینی کشور با همسایگان خود می‌باشند. هرچه وضعیت اجتماعی و اقتصادی این نواحی بهبود یابد، سطح امنیت ملی از طریق مرزهای خاکی نیز ارتقا می‌یابد (حدادی، ۱۳۹۱: ۴). امنیت پیش زمینه یک اجتماع سالم و احساس امنیت بستر ساز توسعه جوامع انسانی است و سعادت یک اجتماع در گرو حفظ و بقاء امنیت و احساس ناشی از آن است. حضور مردم در فضای عمومی شهر مستلزم احساس امنیت از سوی آنان است. یکی از مهم‌ترین عوامل تهدیدکننده حضور مردم در فضاهای عمومی، ترس یا احساس ناامنی است. ناامنی مکان‌ها و فضاهای عمومی، نشاط و سلامتی را در زندگی روزمره مختل می‌کند و با ایجاد مانع بر سر راه رشد فرهنگی و مشارکت عمومی، هزینه‌های زیادی را بر جامعه تحمیل می‌نماید. امروزه با توجه به گسترده‌ی شهرنشینی و رواج نا امنی‌های اجتماعی در شهرها، مطالعه موضوع امنیت، عوامل مؤثر بر آن و راهکارهای تقویت امنیت در شهرها ضرورت یافته است و این موضوع در شهرهای مرزی از حساسیت بیشتری برخوردار است (کامران، شعاع برآبادی، ۱۳۸۸: ۱).

روش تحقیق

در این پژوهش روش مطالعه توصیفی - تحلیلی است که روش جمع آوری اطلاعات مورد نیاز به شیوه کتابخانه‌ای انجام شده و در ادامه به تحلیل فضایی رابطه احساس امنیت در توسعه شهری و راهکارهای ایجاد امنیت شهری استان مرزی خراسان جنوبی می‌پردازد.

موقعیت جغرافیایی

استان خراسان جنوبی، شرقی‌ترین استان ایران، دارای ۸۲۸۶۴ کیلومتر مربع مساحت می‌باشد که بین ۵۷ درجه و ۴۶ دقیقه تا ۶۰ درجه و ۵۷ دقیقه طول شرقی و ۳۰ درجه و ۳۵ دقیقه تا ۳۴ درجه و ۱۴ دقیقه عرض شمالی قرار گرفته و ۵/۴۷٪ از مساحت کشور را به خود اختصاص داده است. این استان از شرق، با کشور افغانستان، از شمال به استان خراسان رضوی، از غرب به استان‌های یزد و کرمان و از جنوب با استان سیستان و بلوچستان همسایه است. بر اساس آخرین تقسیمات کشوری، خراسان جنوبی دارای ۶ شهرستان (بیرجند، قائنات، در میان، سرایان، سربیشه و نهبندان) با مرکزیت بیرجند، ۱۷ شهر، ۱۶ بخش، ۴۲ دهستان، ۲۰۶۱ آبادی دارای سکنه و ۵۰۴۱ آبادی خالی از سکنه می‌باشد. آب و هوا اقلیم استان از نوع خشک و بیابانی است که متوسط بارندگی سالیانه استان به ۱۵۰ میلیمتر می‌رسد. حداکثر دمای سالانه ۴۴ و پایین‌ترین دمای ثبت شده ۲۱/۵- درجه سانتی‌گراد گزارش شده است. (www.tebyan.ne). جمعیت استان در سال ۱۳۹۰ برابر است ۶۶۲۵۳۴ هزار نفر می‌باشد (مرکز آمار ایران). استان خراسان جنوبی ۴۳۰ کیلومتر مرز مشترک با کشور افغانستان دارد.

شکل ۲: موقعیت جغرافیایی خراسان جنوبی

عوامل تأثیر گذار بر امنیت در خراسان جنوبی

امنیت مفهومی است که امروزه در غالب‌های مختلف گنجانده می‌شود تا آنجا که امروزه در غالب سیاست‌های توسعه شهری، لحاظ می‌گردد، مانند (پژوهش‌های توسعه شهری از جمله طرح جامع و ...). خراسان جنوبی با توجه به دوری از پایتخت و مشکلات و معضلات اجتماعی و اقتصادی، همچنین گرایش‌های شدید قومی و مذهبی که در خود دارد، در نهایت این فاکتورها سبب می‌شود تا امنیت و نقش آن در توسعه بهتر در عرصه‌های سیاسی و اقتصادی خراسان جنوبی پر رنگ‌تر شود و در صورت تحقق آن (امنیت) می‌توان انتظار داشت تا جایگاه ویژه‌ای به این منطقه جغرافیایی ببخشد. این منطقه، علی‌رغم برخورداری از پتانسیل بالای توسعه و موهب و منابع طبیعی فراوان، از نظر شاخص‌های توسعه جزو توسعه‌نیافته‌ترین نقاط استان است. به دلیل فقر تکنولوژی و عدم امکان بهره‌گیری از منابع مالی (به دوری از مرکز) بهروری در بخش کشاورزی پایین است. همواره تسلط بر این منطقه و حفظ امنیت جزء برنامه‌های اساسی کشور می‌باشد. تا امروز برنامه‌ها و طرح‌های مختلف شهری و روستایی از جمله طرح‌های جامع، تفضیلی، هادی ... در این منطقه تهیه گردیده‌اند.

این استان نوپای به عنوان یکی از استان‌های که دارای سطح توسعه پایین‌تری نسبت به سایر استان‌های کشور است، در نواحی مرزی دارای مشکلات متعددی از قبیل بیکاری، فقر، قاچاق کالا و مواد مخدر و ... است که لزوم توجه بیشتر به این منطقه محروم، دارای ظرفیت رشد فراوان را می‌طلبد. بر این اساس می‌توان گفت استراتژی ملی ایران در زمینه توسعه و امنیت باید معطوف به این نکته باشد که سطح توسعه نیافتگی استان‌های محروم به سطح استان‌های برخوردار برسد، فقر و محرومیت کاهش یابد و سرمایه‌گذاری‌های تولیدی و صنعتی افزایش یابد تا هم زمینه‌های ذهنی تضعیف همبستگی ملی از بین برود و هم در مسایل عینی، مشکلاتی را که بر کلان‌شهرها و کل کشور تحمیل کرده است از بین ببرد. به عنوان مثال، در کلان‌شهری مانند تهران، عمده افرادی که از روستاها و شهرهای کوچک به آن مهاجرت کرده‌اند با انگیزه اقتصادی بوده است. این مهاجرت موجب توسعه ناموزون شهری و ایجاد شهرک‌های غیر مجاز و غیرقانونی، افزایش فساد و فحشا و گسترش ناامنی‌های اجتماعی می‌شود. حال اگر روند توسعه کشور اصلاح شود، یعنی امکانات سرمایه‌گذاری و تولیدی در همه مناطق کشور مطابق ظرفیت‌های جغرافیایی آن‌ها توزیع می‌شود، هم میزان مهاجرت افراد از روستاها و مناطق محروم به شهرها و کلان‌شهرهای کشور کاهش می‌یابد و هم احساس تبعیض و همبستگی ملی دچار دگرگونی می‌شود و این موضوع، زمینه را برای اعتماد بیشتر به حکومت و افزایش مشروعیت آن و

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

۱۳۹۲ - دانشگاه بیرجند

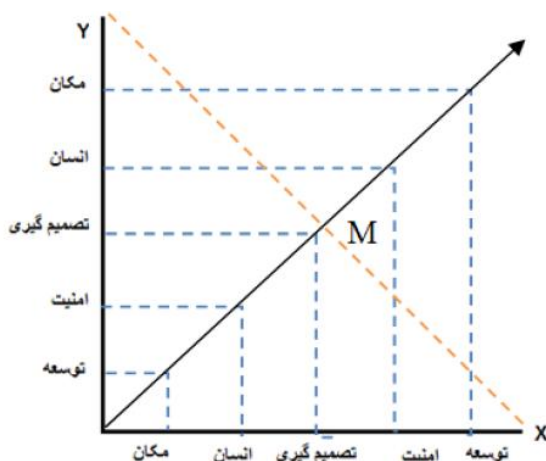
National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

در نهایت تقویت جبهه وحدت ملی در مقابل تهدید خارجی فراهم می‌کند. نتیجه منطقی مباحث فوق این است که فراهم ساختن زمینه‌های توسعه استان‌های محروم و با فاصله از مرکز سیاسی - اداری کشور مانند منطقه شرق، فواید و آثاری بسیار مثبت بر شاخص‌های امنیت ملی کشور خواهد داشت.

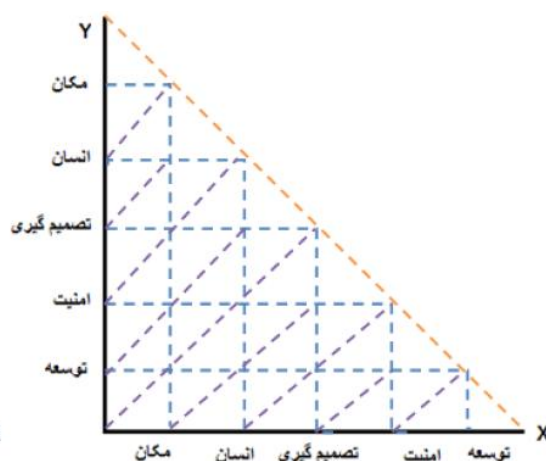
تمام دولت‌ها به دنبال امنیت هستند، اما برخی امنیت را تعقیب می‌نمایند که به شدت جاه طلبانه است و همین طور بلند پروازانه است. رابرت مک نامارا: امنیت یعنی توسعه، اما نه توسعه نظامی. امنیت نه زور است و نه فعالیت نظامی بلکه فقط توسعه است. برای تفهیم این موضوع و اینکه چه رابطه‌ای بین متغیر امنیت و توسعه برقرار است و سنجش میزان تأثیرگذاری و تأثیر پذیری این دو متغیر از هم، از چند متغیر دیگر که با دو متغیر «توسعه و امنیت» مرتبط می‌باشند در جهت پی بردن به اهمیت هم راستایی این عوامل در برنامه ریزی، به این معنی که این متغیرها در طول هم هستند و نه در عرض هم به طور پیشنهادی از یک نمودار دو متغیره استفاده کردیم. X, Y کمک گرفته‌ایم.

مکان ————— انسان ————— سیاست (تصمیمات) ————— امنیت ————— توسعه

جدول ۲: (صحرایی، طهماسبی، ۱۳۹۰)

جدول ۱: (صحرایی، طهماسبی، ۱۳۹۰)

جدول (۱) نمودار سلسله مراتبی معکوس: با ارتباط دادن هر یک از عناصر در دو سطر و ستون توسط خطوط به یکدیگر شاهد برقراری ارتباطی منطقی آن‌ها با یکدیگر می‌شویم. آنچه که از همه مهم‌تر می‌باشد. این است که در نمودار تنها در تصمیم‌گیری است که ما وقتی ارتباط را بر عکس می‌کنیم باز هم از نظر سلسله مراتبی در جایگاه خود ثابت باقی می‌ماند که مشخص کننده حد، وسط و نقطه تعادلی در نمایش ارتباط بین متغیرها می‌باشد و آن متغیر تصمیم‌گیری می‌باشد (صحرایی، طهماسبی، ۱۳۹۱: ۷).

جدول (۲) حال اگر ما با کشیدن خطی بنام m دو سر محور را به هم وصل کنیم مشاهده می‌کنیم که یک رابطه بین سه متغیر

مکان ————— تصمیم‌گیری ————— توسعه

برقرار می‌شود که سیاست (تصمیم‌گیری) حد وسط این دو جریان قرار می‌گیرد. نمایشگر این واقعیت که تصمیمات، نقطه هدایت‌گر و راهنما و عامل تعادل بخشی، در مسیر توسعه بین متغیر «توسعه و مکان» می‌باشد که همه آن‌ها با امنیت رابطه مستقیم دارند. در واقع تأمین امنیت انسان‌ها در غالب سیاست

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

۱۳۹۲ - دانشگاه بیرجند

National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

امکان پذیر می‌باشد (همان: ۸). با توجه به مفاهیم بیان شده از امنیت و توسعه می‌توان نتیجه گرفت که رابطه تنگاتنگی میان این دو مقوله وجود دارد زیرا تجارب بشری به ویژه در عصر حاضر به خوبی این واقعیت را به اثبات رسانده است که هر تکاپوی مثبت اجتماعی و هر نوع رشد و توسعه در عرصه های مختلف صرفاً در بستر آرام اجتماعی پدید می‌آید و در شرایط آشفتگی و ناآرامی و ناامنی، خصوصاً در شرایط استمرار تعرض‌ها و وجود جنگ‌ها و درگیری‌ها، زمینه های رشد، توسعه و پیشرفت نابود گشته و یا حداقل کاهش می‌یابد. در واقع جامعه‌ای که نگران یک تهدید خارجی یا دچار آشوب داخلی و یا تحت سلطه حاکمیتی نظامی به سر می‌برد، اولویت را به جای تولید، ثروت و رفاه عمومی به حفظ امنیت خواهد داد و در صورت تأمین امنیت نسبی است که زمینه برای فعالیت‌های توسعه و پیشرفت فراهم می‌شود. با توجه به رابطه دوسویه و عمیق امنیت و توسعه، و بدون وجود ثبات و امنیت در یک جامعه، تفکر توسعه محکوم به شکست و نابودی است؛ و تأمین امنیت پیش شرط و مقدمه توسعه محسوب می‌شود. با توجه به مطالب پیش می‌توان گفت، نقش امنیت در ارتقاء توسعه جای تردید ندارد در واقع امنیت یکی از مهم‌ترین عواملی است که توسعه‌یافتگی را سرعت می‌بخشد حال امنیت چگونه می‌تواند بر توسعه شهری تأثیر گذار باشد؟

امنیت پیش زمینه یک اجتماع سالم و احساس امنیت بستر ساز توسعه جوامع انسانی است و سعادت یک اجتماع در گروه حفظ و بقاء امنیت و احساس ناشی از آن است. مفهوم احساس امنیت شهروندان به عنوان عنصر کلیدی در دستیابی به اهداف پیش بینی شده از اهمیت بسزایی برخوردار است ... از نتایج بالا می‌توان گفت در استان خراسان جنوبی یکی از عواملی که می‌توان به توسعه و امنیت منجر می‌شود دید همه جانبه از تمام امکانات و پتانسیل‌های منطقه، است. پس یکی از ارکان‌های که می‌تواند مهم‌ترین عامل در توسعه و امنیت شهری باشد نقش تصمیم گیران و دولت مردان می‌باشند که نقش کلیدی در توسعه شهری را دارا می‌باشند.

توزیع جمعیت در خراسان جنوبی

در استان خراسان جنوبی توزیع جمعیت در محدودی مرزی استان با سایر نواحی برابری کرده و مناطق مرزی از جمعیت مطلوبی برخوردار می‌باشد؛ لذا در صورت عدم برنامه ریزی منسجم و حساب شده می‌توان امکان مهاجرت این جمعیت به مناطق دیگر استان و کشور مواجه شد که نه تنها امنیت مرزها بلکه امنیت ملی را با خطر مواجه خواهد ساخت. باید گفت اکثر جمعیت ساکن مرزی خراسان جنوبی روستایی می‌باشند که مهاجرت آن‌ها می‌توان مشکلاتی را برای شهرهای کشور بخصوص شهرهای بزرگ منطقه مورد مطالعه و شهرهای دیگر کشور در پی داشته باشد.

شاخص‌های توسعه پایدار شهری خراسان جنوبی

توسعه پایدار شهری، پدیده‌ای با ابعاد گسترده و پیچیده است که در رشد و تکوین شهرها تأثیر گذار بوده‌است

۱- شاخص اقتصادی

بروز نابرابری‌های اقتصادی، بیکاری، اشتغال پنهان، فعالیت‌های غیررسمی، شرایط ناهنجار و غیر استاندارد کاری و افت کیفی در ارائه خدمات اقتصادی موجب بروز ناامنی اقتصادی در جامعه شهری می‌شود (رهنمایی، شاه حسینی، ۱۳۸۷: ۲۶). مسئله فقر، نه تنها یکی از مسائل مهم جهان است. بلکه یکی از مهم‌ترین مسائل و مشکلات کلیه جوامع چه ثروتمند و چه فقیر هم هست. فقر ناشی از عوامل گوناگون است اما در ایران فقر شهری را به عنوان دفع کننده مهاجرین از روستا به شهر مانند: اصلاحات ارضی، ایجاد شرکت‌های سهامی زراعی و تعاونی تولید، ایجاد شرکت‌های

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

۱۳۹۲ - دانشگاه بیرجند

National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

کشت صنعتی که اکثر زمین‌های کشاورزی را تصاحب کردند (پهلوی، هاشمی، ۱۳۹۱: ۵). در این شهر مرزی اکثراً به دلیل نبودن مشاغل ثابت اقتصادی موجب بروز مسائل حاد اجتماعی از قبیل فحشا، جرم و جنایت، دزدی، اعتیاد و قاچاق مواد مخدر می‌گردد.

۲- شاخص محیط

در این شهر مرزی به علت ضعف بخش صنعت و کشاورزی مهم‌ترین نقش شهر خدماتی و بازرگانی می‌باشد ولی بسیاری از افراد به بسیاری از افراد به دلایل مختلف نتوانسته جذب این بخش شوند و باعث فقر شهری شده است. موقعیت جغرافیا این شهر مرزی با توجه به قرار گرفتن در مناطق با آب و هوای خشک کشور سبب شده که این شهر به خودی خود با مشکلات زیادی از نظر دسترسی به آب برای مصارف کشاورزی و آب شرب روبرو گردد و این عامل سد بزرگی در برابر رشد و توسعه شهر شده است

۳- شاخص اجتماعی - فرهنگی

در این شهر مرزی وجود مهاجران با قومیت‌ها، طوایف و اقلیت‌ها با آداب و فرهنگ‌های متفاوت که به صورت تشکیل گتوهای شهری در کنار یکدیگر زندگی می‌کنند و می‌تواند در صورت بروز نزاع و درگیری‌های دینی، قومی، و قبیله‌ای مشکلات امنیتی بسیاری وخیمی در بر داشته باشد.

دلایل ضرورت اتخاذ سیاست‌های توسعه شهری در ایران

از جمله دلایل ضرورت اتخاذ سیاست‌های توسعه شهری در ایران را می‌توان به موارد زیر اشاره نمود: ۱- تا اوایل ۱۳۰۰ شمسی جامعه ایران عمدتاً پیش سرمایه داری بود و ۸۰ درصد از تولید داخلی در بخش کشاورزی تولید می‌شد ولی در مرحله ای که روابط سرمایه داری بسط یافت (شهرنشینی سریع) شیوه‌های تولید سنتی در روستا را تا حد زیادی نابود ساخت (عابدین درکوش، ۱۳۸۶: ۳۶). ۲- اتکا بر درآمد نفت ۳- سیاست اقتصادی نادرست اصلاحات ارضی ۴- وقوع انقلاب اسلامی که سبب خروج صاحبان سرمایه که عمدتاً از وابستگان به حکومت پهلوی بودند ۵- مهاجرت از روستا به شهر ۶- وقوع جنگ تحمیلی که سبب تخریب روستا و شهر و ایجاد وقفه در اجرای فعالیت‌های شهری و روستایی از سوی دولت ۷- تغییر نقش روابط بین شهر و روستا که به صورت چند مرکزی بود و ما در کشورمان هنوز آن‌ها را کلاً از میان نبرده‌ایم؛ تهران قدیم، سمنان قدیم و کاشان قدیم چنین بوده‌اند و نظنزهای ما (چنان که اردستان‌هایمان) هنوز چنین آند (فلامکی، ۱۳۸۶، ص ۱۳۴). ۸- تغییر شکل ارتباط بین خود شهرها که از ارتباط کهکشانی خارج شدند به صورت زنجیره ای درآمده است (صحرايي، طهماسبی، ۱۳۹۱: ۹).

دلایل ضرورت اتخاذ سیاست‌های توسعه شهری در خراسان جنوبی

۱- عدم توزیع متوازن امکانات در پهنه کشور ۲- نبود تأسیسات صنعتی و زیر بنایی ۳- نبود امکانات آموزشی، فرهنگی... و پایین بودن سطح زندگی مردم ۴- عدم وحدت بین ساکنان به دلیل وجود اختلافات قومی، مذهبی ۵- دور بودن از پایتخت و نبود ارتباط مناسب جاده ای با نواحی داخلی کشور ۶- دارا بودن ارتباط مرزی با همسایگان کشور از مرز خشکی و همه موارد فوق به نوعی بر روی زندگی مردم این منطقه، تأثیر گذار بوده است. در این راستا، پذیرش ایده بومی سازی الگوی توسعه می‌تواند «توسعه» و «امنیت» را به صورت توأم برای این قسمت از کشور به ارمغان آورد.

پیشنهادات و راهکارها.

- سرمایه گذاری بیشتر دولت در شهرهای مرزی و ایجاد طرح‌های صنعتی بزرگ که این خود باعث جمعیت پذیری بیشتر و ماندگاری جمعیت در این شهرها می‌شود.
- توجه نهادهای سیاسی و امنیتی جهت ایجاد جو صمیمانه در بین شهروندان از نزاع و درگیری و جدال مذهبی و قومی
- در شهرهای مرزی مسئولان باید در کنار امنیت ملی توجه بیشتری به امنیت اجتماعی نمایند و شرایط بروز ناامنی در شهر کاهش دهند.
- ایجاد و توسعه خدمات بهداشتی، آموزشی و رفاهی در مناطق مرزی
- از پتانسیل‌های منطقه از قبیل توسعه کشاورزی و معادن برای اشتغال مناطق سود برده شود.

نتیجه گیری

از عمده‌ترین مسائل فرا روی کشورهای در حال توسعه، دستیابی به توسعه پایدار، امنیت فراگیری و عدالت اجتماعی می‌باشد. با یک بررسی اجمالی می‌توان به جایگاه ضعیف مناطق مرزی و حاشیه‌ای در مقایسه با مناطق مرکزی کشور در فرایند توسعه ملی و منطقه‌ای پی برد. پس می‌توان گفت توسعه اقتصادی مناطق مرزی و افزایش رفاه و درآمد اقتصادی مرزنشینان از طریق فعالیت‌های سالم اقتصادی، با حمایت و سرمایه گذاری دولت‌ها، بر کارکرد امنیتی مرز تأثیر مثبت دارد. از سویی دیگر، افزایش فعالیت‌های اقتصادی سالم و سرمایه گذاری دولت‌ها در مناطق مرزی، مشروط به عدم اختلاف فاحش اقتصادی در دو سوی مرز، نیز می‌تواند بر کارکرد ارتباطی مرز تأثیر مثبت داشته باشد. استان خراسان جنوبی به دلیل دارا بودن بیشترین طول مرزی مشترک با کشور افغانستان دارای شرایط بالقوه‌ای جهت توسعه مناطق مرزی خود می‌باشد. از طرف دیگر تحت تأثیر ناامنی این کشور، ورود مواد مخدر و گروهک‌های تروریستی با مشکلات امنیتی روبرو است که توسعه اقتصادی را برای آن دشوار می‌کند. از طرف دیگر به دلیل شرایط موصوف در صورت عدم برنامه ریزی جهت توسعه منطقه، می‌توان در افزایش ناامنی دخیل گردد؛ و با ایجاد نارضایتی و مهاجرت ساکنین بومی این منطقه بر ناامنی امنیتی این مناطق بیفزاید؛ لذا لازم است با در نظر گرفتن شرایط اقلیمی، جغرافیایی، اجتماعی و... کارکردهای اقتصادی قابل توسعه را در این مناطق شناسایی کرد و برنامه ریزی‌های منطقه ای لازم را در راستای توسعه آن‌ها صورت داد.

منابع و مأخذ

- ۱- احمدی، حسن و روزبه دادجو (۱۳۹۱)، توسعه پایدار مناطق مرزی؛ راهبردی اساسی حفظ امنیت مرزها
- ۲- جمعه پور، محمود و محمدعلی طالبی (۱۳۹۰)، بررسی نقش تعاونی‌های مرزنشینان در توسعه منطقه - ای مطالعه موردی خراسان جنوبی، تعاون، سال بیست و دوم، دوره جدید، شماره ۶
- ۳- حیدری، حسن و میر نجف موسوی و علی باقر کشکولی (۱۳۹۱)، تحلیل فضایی رابطه احساس امنیت و توسعه شهرهای مرزی (مطالعه موردی: شهرهای مرزی استان آذربایجان).
- ۴- حدادی، آرتا (۱۳۹۱)، بررسی ساختار اجتماعی شهرهای مرزی با رویکرد به امنیت اجتماعی (نمونه موردی: شهر مرزی جلفا).
- ۵- خمی دهستوخته، طیبه (۱۳۹۱)، بررسی امنیت اجتماعی در شهرهای مرزی (مطالعه موردی: شهرستان زهک).

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

۱۳۹۲ - دانشگاه بیرجند

National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

- ۶- راستی، عمران و محمد رحیمی (۱۳۸۷)، امنیت و توسعه در غرب آسیا از منظر مدل محور - پیرامون، مطالعه موردی: مناطق مرزی کشورهای ایران، افغانستان و پاکستان
- ۷- رهنمایی، محمدتقی و پروانه شاه حسینی (۱۳۸۷)، فرایند برنامه ریزی شهری ایران، چاپ اول، انتشارات سمت، تهران
- ۸- زمانی، غلامرضا و صادق زمانی و فاطمه غلامی (۱۳۹۱)، نگاه بومی به ابعاد مختلف، راهگشای توسعه پایدار در مرزهای ایران
- ۹- سلامی، مهرداد و زهرا زهری و علیرضا کامران نژاد (۱۳۹۱)، بررسی کارکرد شهرهای مرزی و نقش آن بر گسترش امنیت مناطق مرزی
- ۱۰- سعیدی پور، بهمن و نادر رشیدی (۱۳۹۱)، شهرهای مرزی و امنیت اجتماعی
- ۱۱- صحرایی، احمد و قباد طهماسبی (۱۳۹۱)، تأثیر سیاست‌های توسعه شهری بر امنیت با تاکید بر سیستان و بلوچستان
- ۱۲- عابدین درکوش، سعید (۱۳۸۶)، درآمدی به اقتصاد شهری، (مرکز نشر دانشگاهی).
- ۱۳- فلامکی، محمد منصور (۱۳۸۶)، نوسازی و بهسازی شهری، (سازمان مطالعات و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها) سمت.
- ۱۴- کامران، حسن و علی شعاع بر آبادی (۱۳۸۹)، بررسی امنیت شهری در شهرهای مرزی مطالعه موردی: شهر تایباد، فصلنامه علمی - پژوهشی انجمن جغرافیای ایران، سال هشتم، شماره ۲۵.
- ۱۵- معطوف، شریف و مرجان شاهرخیان (۱۳۹۱)، توسعه و امنیت دو بازوی برنامه ریزی توسعه‌ی شهرهای مرزی، نمونه موردی: خرمشهر و آبادان
- ۱۶- میری، غلامرضا و ناهید اسمعیل زایی و یونس شهتوانی و عباسعلی حق پرست (۱۳۹۱)، امنیت شهری و توسعه شهرهای مرزی (نمونه: شهر سراوان)
- ۱۷- محمد یوسفی بهلولی، غلامحسین و سیده راضیه هاشمی (۱۳۹۱)، تأثیر امنیت فضای شهری در توسعه پایدار شهرهای مرزی (نمونه موردی: شهر زاهدان).
- ۱۸- مرکز آمار ایران سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰
- ۱۹- www.tebyan.ne

SID

سرویس های
ویژه

سرویس ترجمه
تخصصی

کارگاه های
آموزشی

بلاگ
مرکز اطلاعات علمی

عضویت در
خبرنامه

فیلم های
آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

مباحث پیشرفته یادگیری عمیق؛
شبکه های توجه گرافی
(Graph Attention Networks)

کارگاه آنلاین آموزش استفاده از
وب آوساینس

کارگاه آنلاین مقاله روزمره انگلیسی